

Tema: Sanningsinflation

“There are no truths but little truths; the large ones, like dinosaurs, are extinct.”

– Luke Rhinehart

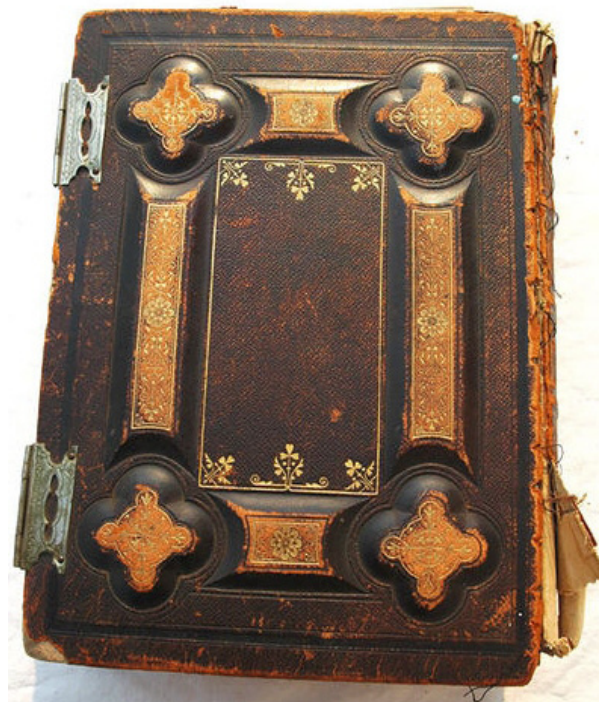
En gång när jag var liten var jag på läkarbesök för att kontrollera mina lungor. När läkaren satte stetoskopet mot min rygg för att lyssna utbrast jag ljudligt: “Du ska vara doktor som inte ens vet var hjärtat sitter!” Vad jag minns var det enda gången i min ungdom jag betvivlade en expert. I klassrummet exempelvis så var läraren kunnigast inom precis alla områden. Hemma visste mamma och pappa bäst, de hade svaren på precis alla frågor (hur märkligt det än tycktes).

Vi åt 6-8 brödskivor om dagen om myndigheterna förordade det. Vetenskapsmän (på den tiden var det mest män) var pålitliga och nästan till och med politiker. Idag finns det inte mycket kvar att detta. Vi har istället blivit klenetrogna tvivlare så fort någon uttalar sig. Hur kommer det sig?

Från en till två sanningar

Man kan faktiskt backa tillbaka ända till medeltiden för att söka svar. På denna tid fanns det endast en sanning och det var kyrkans heliga skrift. Den beskrev vad som var gott och ont, hur livet skulle levas, etik och moral, könsroller, barnuppfostran, arbete, frihet och kärlek. Ingen ifrågasatte varifrån sanningen kom eller vad den innehöll. I alla fall inte högt. Man rättade in sig i kyrkbänkarna, bockade och sa tack och amen.

Men under 1700-talets upplysning så ställdes allt detta på ända. Det var inte längre självklart att kyrkan hade den enda sanningen, utan istället kom vetenskapen in på arenan som en ny spelare. Vetenskap och förnuft fick allt större tyngd och utgjorde en konkurrent om sanningsbegreppet. Det fanns nu två sanningar som långt ifrån alltid var förenliga.

En bok – en sanning.

Från två till massa sanningar

Det kunde ha stannat där, men i vår postmoderna tid så har tilltron till objektiva sanningar helt raserats. För vem ska man egentligen lita på? En viss läkare säger att vi blir smala av att äta fett, andra att fett gör oss feta. Vi erbjuds flygvärdinndiet, stenålderskost, Atkins, GI-metod, pulverbantning, rysk rymddiet och otaliga andra teorier. Hur kommer det sig att vi inte bara har en bantningsdiet, om det nu fanns något som verkligen fungerade?

En ny studie visar att överviktiga lever längre än smala, medan all tidigare forskning talar för det omvända. Någon påstår att svininfluensavaccinet ger sömnsjuka, andra menar att det är ett ofarligt obligatorium. Rapporten från FN:s klimatpanel säger att det är klimatkris, andra studier menar att uppvärmningen är en naturlig variation.

Och så där fortsätter det område för område. Så fort vi tar till oss en förklaring vi tycker verkar övertygande, så visar det sig finnas en annan expert med diametralt motståndigt åsikt. Faktum är att till och med Nobelpris har delats ut till helt motstridiga teorier.

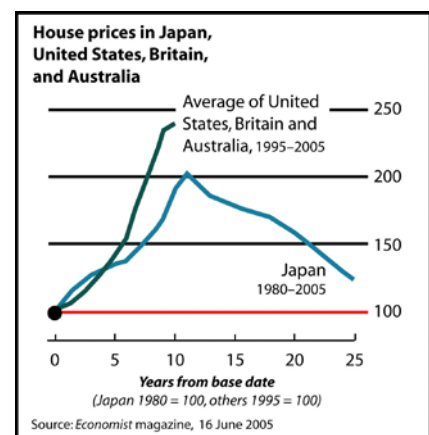

Vem kan man lita på?

Lögn, förbannad lögn och statistik

Om vi dessutom tar statistiken till hjälp så kan man i princip vaska fram vilka bevis som helst. Det finns hundratals knep som att ställa ledande frågor, att ha skeva urval, stympade diagram, missvisande figurer eller att övertolka resultaten. Rena felaktigheter presenteras ständigt – medvetet eller omedvetet – av media och undersökningsföretag. Ett av de senaste exemplen är United Minds undersökning åt Shell. Gustav Fridolin kallar den i DN Debatt för "Årets mest vilseledande opinionsmätning" och visar på flera olika knep de har använt för att få de resultat man vill.

Genom både ledande och vilseledande frågor invagar man de svarande om de många fördelarna med naturgas innan man avslutningsvis frågar om det är något som uppfattas positivt. Hela 74 procent var positiva – till skillnad från 20 procent i SOM-institutets oberoende studie. Tidigare studier visar att bara hälften av svenskarna vet att naturgas är en fossil gas och många blandar ihop den med biogas som är något helt annat. Att United Minds ägs av Shells PR-byrå Prime tydliggör ytterligare vikten av källkritik när pseudovetenskapliga studier placeras, eller kanske snarare planteras, i media.

The Economist – Olika tidspann gör jämförelsen helt förvirrande.

Klimatkrisen – en bluff?

Tar vi oss ut på nätet så suddas sanningsbegreppet ut ytterligare i det sammelsurium av information, fakta och halvsanningar som florerar. Internetgurun Vint Cerf menar att det fascinerande med internet är att det finns så mycket information att man kan hitta något som stöder nästan alla hypoteser.

Begränsad källkritik ger utrymme för att vilda konspirationsteorier ska frodas. Jag har i mitt arbete intervjuat många ungdomar och det är inte ovanligt att många tror att klimatkrisen är en bluff. Ja, kanske till och med den största bluffen sen den om månlandningen.

Konspirationsteorier frodas på nätet – alla väljer sin sanning.

Internet möjliggör också att allmänheten blir pålästa experter inom vilket område som helst. En elev kan med Wikipedia slå en lärare på fingrarna i princip varje påstående denne gör. Som en följd ökar kraven på den enskilde individen som förväntas vara påläst, ha egen kunskap och en tydlig åsikt. Om allt.

Inte ens läkare förväntar sig att bli betraktade som experter längre, utan tar för givet att patienterna har googlat sina symptom och vill få sina egna diagnoser bekräftade och recept utskrivna. I den händelse de inte redan beställt den medicin de anser sig behöva på någon utländsk webbsajt.

Många små sanningar

Alla dessa åsikter, trosuppfattningar och ideal leder till en förtroendekris där vi i slutändan inte vågar tro på något alls. Varken experter, ideologier eller religioner anses längre tillförlitliga. Sanningen finns inte längre utan ligger numera i betraktarens öga. Den absoluta sanningen har ersatts av vår personliga tolkning, allt beror på vilket perspektiv vi anlägger.

Istället för en sanning så finns det istället en mosaik av många små sanningar. Var och en väljer själv vilka man vill ta del av och tro på. Vi tvingas till kompromisser när det inte längre finns någon möjlighet att hitta en väg som möter alla små sanningar. Vi får nöja oss när vi tycker att något är sant nog.

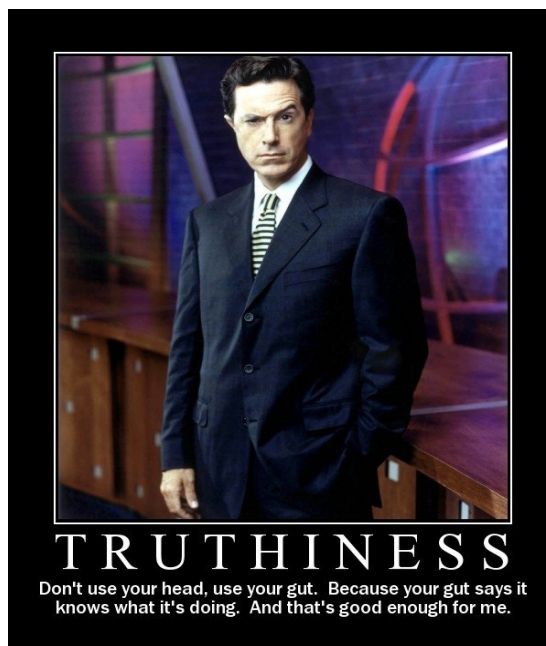

Utan gemensam världsbild

Denna relativism förändrar vårt samhälle till en värld där inga fasta hållpunkter finns, där tidigare gränser suddas ut och där inget är på förhand givet. Var och en får istället skapa sina egna förebilder och sin egen moral utifrån sina egna behov.

Vi får själva söka mening och sammanhang när ingen gemensam världsbild längre delas. Vi lever våra liv parallellt med varandra snarare än att springa på samma bana.

Trots att vi ser samma saker så värderar vi dem helt olika i individualismens tidevarv. Att navigera i livet blir allt svårare när det gemensamma sanningsbegreppet krackelerar – kompassnålen tycks snurra åt alla håll.

Truthiness: Att välja det man önskar vore sant, snarare än se till fakta.

Förtroendekris för kommunikatörer

Sanningsinflationen gör det problematiskt för alla som vill förmedla ett budskap. Oavsett om det är kyrkan, myndigheter, vetenskapen eller kommersiella företag så får de förvänta sig att bli ifrågasatta i högre grad än tidigare. Traditionella auktoriteter får ett trovärdighetsproblem när det finns så många alternativa förklaringar som ofta känns spännande och lockade. Företag får det svårare att bygga förtroende på faktabaserade grunder då de direkt kan ifrågasättas. Att skriva konsumenter på näsan blir allt svårare.

Yes, där satt den igen!

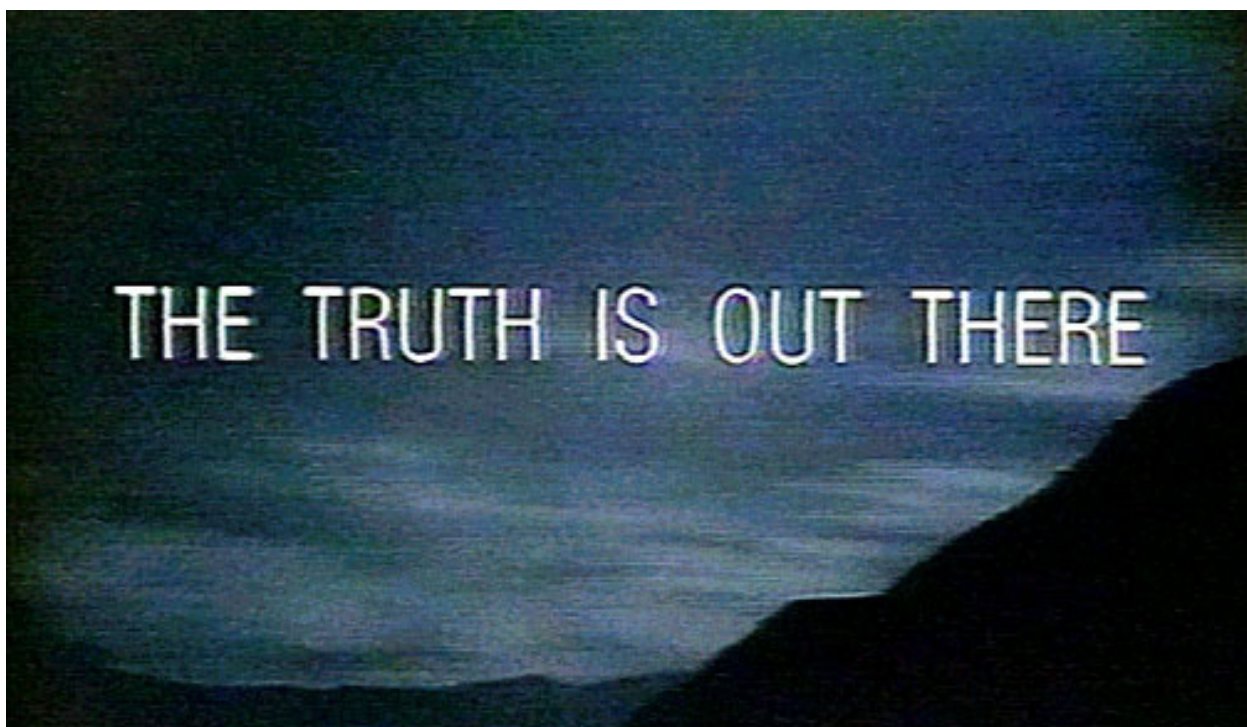
Skandia har Nordens bästa banksajt

"Vi är bra, vi är bäst!" - Yeah, right...

Förtroende utan fakta

De nya vägarna för att skapa förtroende är ännu inte helt utstakade. Det är troligt att anspelningar på fakta i större grad får ge vika för mer emotionella argument. Något som dessutom resonerar med tanken om att vårt beslutsfattande blir allt mindre rationellt som en följd av utbudsöverflödet. Många försöker på olika sätt närma sig konsumenterna från ett annat håll än det auktoritära. Det handlar om att visa sig intresserad snarare än att göra sig intressant. Det handlar om "von unter" snarare än *von oben*. Det handlar om delad passion snarare än att kränga. Om vänner och kompisar är de man fortfarande har förtroende för så är det vän eller kompis det handlar om att bli. Endera direkt eller indirekt. Som det gamla klassiska ordstävvet lyder: "If you can't beat them, join them."

Fortsätt leta! Hela detta nyhetsbrev kanske är en stor lögn...

Futurewise är ett företag inriktat på framtid och strategi. Vi arbetar dels med att stödja företag i deras omvärldsbevakning och dels att finna framgångsrika vägar framåt. Futurewise använder sig av beprövade metoder för att systematiskt driva trend- och förändringsprocesser hos företag och organisationer.

Intresserad av inspirerande trendföredrag? Maila på info@futurewise.se
För mer info och prenumeration på detta nyhetsbrev, kolla in www.futurewise.se
Du kan också läsa om de senaste trenderna på www.framtidsbloggen.com
Bilder i detta nyhetsbrev kommer bland annat från Flickr Creative Commons.